

Reflectievragen voor het portfolio

Je verwerkt in je portfolio **drie** van onderstaande reflectievragen. Je hoeft niet alle bijvragen te beantwoorden, deze dienen enkel als richtwijzer om je reflectie te verdiepen en verder uit te werken. Probeer in je reflectie steeds onder woorden te brengen welke waarden er in het geding zijn en motiveer je standpunten. **Per reflectievraag schrijf je minstens 1 A4-blad uit.** De discussievraag over je eigen presentatie kan niet nog eens als reflectie-opdracht gekozen worden. Je mag gerust achtergrondinformatie opzoeken om je reflectie te onderbouwen.

Reflectievraag 1: Hoe ethisch verantwoord is het bekladden van schilderijen door klimaatactivisten?

Klimaatactivisten gooien een blik tomatensoep over 'Zonnebloemen' van Vincent Van Gogh in The National Gallery in Londen. In Den Haag hebben activisten hun hoofd vastgelijmd aan het wereldberoemde schilderij 'Meisje met de parel' van Vermeer (Bron: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/11/18/klimaatactivist-wouter-mouton-kleefde-zijn-hoofd-aan-een-schilde/> en <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/10/27/protesten-musea/>, geraadpleegd op 24/11/222)

Op die manier trachten de activisten naar eigen zeggen persaandacht te krijgen voor de klimaatcrisis. Ze hopen dat de verontwaardiging die mensen voelen bij de 'zogezegde' beschadiging van een kunstwerk (de kunstwerken zijn onbeschadigd gebleven wat ze zijn beschermd door glas) zich zou omzetten naar verontwaardiging over de aantasting van 'het kunstwerk aarde' en het klimaat.

Zijn deze activisten vandalen? Verklaar je antwoord aan de hand van argumenten. Sommige experts in 'persuasieve communicatie' beweren dat deze acties bij velen het tegenovergestelde effect hebben, namelijk dat de men alleen maar praat over de actie en het bekladden van kunst, eerder dan over de inhoud van hun boodschap. Is het viseren van kunst een goede manier om aandacht te krijgen voor hun doel? Waarom wel of niet? Zijn alternatieve acties (vb. klimaatpijbelars) een meer doeltreffende manier? Licht je antwoord toe. Wie draagt hier verantwoordelijkheid in dit verhaal? Politici? De burgers? De activisten? Europa? De klimaatop in Egypte? De samenleving?, ... Moet men steeds extremer gaan in het voeren van acties omdat via 'normale wegen' (social media, ...) er te weinig reactie komt? Is burgerlijke ongehoorzaamheid hier gerechtvaardigd? Vind je een gevangenisstraf (de actievoerders die hun hoofd vastkleefden aan het schilderij 'Het meisje met de parel' kregen drie weken effectieve gevangenisstraf) voor deze acties gepast? Motiveer je antwoord. Welke (conflicterende) waarden zijn hier in het geding?

Reflectievraag 2: Hoe ethisch verantwoord omgaan met de 'Westerse' waarden op het WK voetbal in Qatar?

Naast België waren zes Europese landen van plan om OneLove-armbanden (als symbool voor inclusie en diversiteit) te dragen op het WK voetbal. De FIFA besliste bij de start van het WK dat er financiële en sportieve straffen zouden volgen op deze actie. De Rode Duivels (en andere ploegen) zagen na deze beslissing af van hun plannen om de OneLove-armband te dragen.

Rik Torfs oordeelt sarcastisch dat Europa zich hiermee hypocriet opstelt: “Onze Westerse normen en waarden zijn ons heel veel waard, maar uiteraard geen gele kaart” (bron: <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/11/22/opinie-rik-torfs-armbanden-qatar/>, geraadpleegd op 24/11/2022).

Wat vind je van Torfs’ uitspraak? Is het hypocriet om na de toekenning van het WK voetbal aan een autocratische (maar rijke) staat als Qatar, plots de moraalridder uit te hangen? Wat denk je over de uitspraak ‘In Europa doen enkel woorden ertoe’? Is het niet arrogant om onze Westerse principes als superieure waarden te willen presenteren (zeker als we omkoopbaar zijn voor de grote geldmachine)? Vind je dat je als Europeaanse supporter moet alcohol kunnen nuttigen in het gastland (waar dit tegen de cultuur ingaat)? Is het ethisch juist om te spreken over inclusie, respect en mensenrechten op het WK als moderne ‘slaven’ (met ons medeweten) zelfs stierven om de stadions te bouwen in de Perzische Golf? Moet (internationale) sport gevrijwaard worden van politiek? Is dit een zaak van politici waar ze de Belgische voetbalmiljonairs niet moeten mee ‘opzadelen’? Wie draagt hier verantwoordelijkheid? De FIFA? De Rode Duivels? De supporters? De Qatarezen? De emir van Qatar?, ... Wat vind je van de actie van de Duitse nationale elftal om bij de teamfoto hun hand op hun lippen te leggen als protest voor het gebrek aan vrije meningsuiting op het WK? Motiveer je antwoord. Welke (conflicterende) waarden spelen een rol in deze ethische kwestie op het WK?

Reflectievraag 3: Wat zijn de ethische implicaties van ‘cancel culture’ (afrekencultuur)?

‘Cancel culture’ kan omschreven worden als: *‘een fenomeen waarbij bekende mensen worden geboycot nadat zij in een maatschappelijk discours of in de publiciteit aan kritiek zijn blootgesteld. Dit gebeurt meestal na een storm van verontwaardiging op sociale media. Daarbij kunnen hun werkgevers en adverteerders onder druk worden gezet om de samenwerking met hen te beëindigen’* (Bron: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Cancelcultuur>, geraadpleegd op 23/11/2021).

Wanneer (onder meer via sociale media) invloedrijke mensen kritiek krijgen, heeft dit gevolgen voor verschillende belanghebbenden. Welke gevolgen? En over welke stakeholders gaat het hier? Staan critici voldoende stil bij de gevolgen van hun daden? Staan bekende mensen voldoende stil bij de draagwijdte van hun uitingen? Wat is de rol van de werkgever en adverteerder die samenwerkt met de invloedrijke figuur (die onder vuur wordt genomen)? Heeft vrije meningsuiting zijn grenzen? Zijn wij onverdraagzaam geworden? Is ‘cancel culture’ een manier om ‘gevaarlijke’ maatschappelijke tendensen een halt toe te roepen? Zo ja, wat is dan ‘gevaarlijk’? En wie bepaalt wat ‘gevaarlijk’ is? Wie draagt hier verantwoordelijkheid? Is de ‘cancel culture’ een barometer van wat wij als maatschappij denken en hoe wij in het leven staan? Sta je er zelf bij stil dat jouw mening delen via sociale media mogelijks kan bijdragen aan ‘cancel culture’. Wanneer we denken aan het voorbeeld van de ‘me too’-kwestie rond tv-maker Bart De Pauw. Vooraleer deze zaak in de rechtszaal kwam, gaven velen hun mening via sociale media. De Pauw verloor zijn job bij de VRT (al dan niet onder druk van reacties op sociale media). Is cancel culture in dit voorbeeld een medium om de ‘me too-problematiek’ aan te kaarten, of net niet? Motiveer je antwoord. Vind je het correct dat influencer Andrew Tate met zijn vrouwonvriendelijke uitspraken, ... verbannen is van Instagram en Facebook? Licht je antwoord toe aan de hand van argumenten en bespreek welke waarden hier in dit verhaal moet elkaar in conflict komen.

Reflectievraag 4: Wat is ethisch verantwoord smartphone-gebruik?

Vind je dat je op een gezonde manier gebruik maakt van je smartphone? Hoe vul je 'gezondheid' in wanneer het gaat om smartphone-gebruik? Welke parameters spelen hierbij een rol (beeldschermtijd, stressgehalte, concentratieniveau, verwaarlozing van andere activiteiten, stralingsniveau, ...)? Onderzoek wijst op een hogere gevoeligheid voor depressie bij problematisch smartphone-gebruik. Bovendien zou een smartphone-verslaving dezelfde gedragspatronen vertonen als bij andere verslavingen. Wanneer is er volgens jou sprake van een verslaving? Wie draagt de verantwoordelijkheid voor de smartphone-verslaving bij kinderen en volwassenen? Welk aandeel hebben ouders, de samenleving, scholen, de smartphone-gebruiker, adverteerders, beheerders van sociale media, werkgevers, de overheid, ... in deze problematiek? Vanaf welke leeftijd is het gebruik van een smartphone verantwoord? Beargumenteer je antwoord. Wat is je mening over digitale detox-kampen voor mensen die problematisch gedrag vertonen? Kan en/of moet de samenleving ingrijpen om het stijgend aantal problematische gebruikers aan te pakken? Waarom wel of niet? Indien ja, hoe kan men dit aanpakken en welke gevolgen heeft dit voor alle betrokkenen in dit smartphone-verhaal? Wat kan je zelf doen om op een gezonde manier om te gaan met je smartphone?

Reflectievraag 5: Hoe ethisch is het gebruik van 'microtransactions' in games?

Via microtransacties schaffen gamers virtuele goederen aan in een game voor een som geld. Meestal zijn het games die gratis beschikbaar zijn, die gebruik maken van deze microtransacties omdat ze op die manier (meer?) winst maken. Een bekende vorm van microtransacties zijn zogenaamde 'loot boxes' waarbij de speler willekeurig een 'buit' krijgt bij de opening van een kist. De inhoud van deze kisten kan groot of klein zijn. Veel gamers spenderen grote sommen geld aan deze 'loot boxes' en kunnen moeilijk stoppen met de aankoop ervan. Het gebruik van microtransacties is zodanig dat deze games gokken en verslaving in de hand werken. Sommige gamers zijn verslaafd geworden aan dit soort games omwille van de toevoeging van het kansspelelement. Wie draagt hiervoor de verantwoordelijkheid? De gamers? De spelontwikkelaars? De overheid? Motiveer je antwoord aan de hand van argumenten. Moet er bij de ethische analyse rekening gehouden worden met de leeftijd van de gamers? Is hier een rol weggelegd voor ouders? Is het een optie om de basisprijs van de spelen te verhogen zodat de spelontwikkelaars zo hun winst kunnen opstrijken in plaats van te werken met 'loot boxes'? Welke gevolgen heeft dit voor alle partijen? In 2018 heeft de Kansspelcommissie in België en Nederland het gebruik van 'loot boxes' verboden omdat ze de Wet op kansspelen overtrad en vele burgers met een gokverslaving opzadelde. Vind je dit een juiste beslissing? Waarom wel of niet? Zijn er alternatieven? Zet de voor- en nadelen op een rijtje van elk alternatief en weeg deze tegenover elkaar af. Breng bij je analyse ook de belangen van alle betrokken partijen in rekening en bekijk welke waarden met elkaar conflicteren.

Reflectievraag 6: Wat zijn de ethische implicaties van genderneutrale opvoeding?

Sommigen kiezen bewust voor een genderneutrale opvoeding. Genderneutraliteit kunnen we definiëren als 'geen onderscheid maken tussen seksen en geen specifieke sociale-, gedrags- en identiteitsaspecten toekennen aan het man- of vrouw-zijn'. Deze ouders

opteren vaak voor genderneutraal speelgoed, genderneutrale kledij, ... voor hun kinderen. Welke voor- en nadelen heeft dit voor de opgroeiende kinderen, de maatschappij, de ouders, ...? Voorstanders van genderneutrale opvoeding motiveren dat het een positief effect kan hebben op het zelfbeeld, discriminatie tegengaat, vooroordelen wegneemt, ... Tegenstanders geven onder meer aan dat dit jongens en meisjes in de war kan brengen en dat het de (aangeboren) eigenheid en identiteit van elke sekse wegneemt. In welke argumenten kan je je vinden? Licht toe. Het nature-nurture-debat komt hier naar boven, leg uit. Wat kan genderneutrale opvoeding betekenen voor transgenders? Wanneer je terugkijkt op je jeugd, zou je zelf graag meer genderneutraal opgevoed geweest zijn, of net niet? Beargumenteer je antwoord. Momenteel is er veel 'gender-based-marketing', dit zou volgens sommigen stereotype beeldvorming in de hand werken. Hoe denk je daarover als student GDM? In hoeverre speelt advertising en de manier waarop advertisers aan beeldvorming doen een rol? Welke waarden en normen zijn van belang in dit ethisch vraagstuk?

Reflectievraag 7: In hoeverre is de media verantwoordelijk voor de creatie van onrealistische (ideale) verwachtingen in onze samenleving?

Het mensbeeld dat ons via reclame en andere media voorgeschoteld wordt, creëert een ideaal (geluk, gezondheid, ideale maten, ...) waar het "echte" leven meestal grondig van verschilt. De nadruk wordt gelegd op het uiterlijke, het seksuele en het materiële. Heeft dit volgens jou nefaste gevolgen voor de samenleving en de mens of worden deze gevolgen eerder overschat? Vind je dat het feit dat seksualiteit gebruikt wordt om te scoren en te verkopen storend is of niet? Zijn er momenten waarop je vindt dat het "erover" is? Stoor jij je aan bepaalde (ideaal)beelden of kunnen ze jou persoonlijk weinig raken? Vind je dat reclame en media een slechte invloed uitoefenen op kinderen en jongeren? Waarom wel of niet? Hoe kunnen we kinderen en jongeren bewust maken van de manipulatie van de beelden die ze dagelijks te zien krijgen? Hoe zou jij dat persoonlijk aanpakken? Hebben campagnes hierrond effect (vb. rond anorexia) of denk je dat die jongeren juist op ideeën brengen en zo het probleem nog vergroten? Denk je dat het feit dat jongeren steeds vroeger hun eerste seksuele ervaring hebben mee gestuurd wordt door het overaanbod aan seksueel getinte beelden op televisie en in andere media? Of staat dit hier los van? Is de druk die de media op jongeren legt even groot voor meisjes als voor jongens? Kan je je wapenen tegen het 'ideale' mensbeeld? Zo ja, hoe kan je ontsnappen aan deze druk? Welke waarden worden met de voeten getreden bij dit ethisch vraagstuk?

Reflectievraag 8: Sociale of asociale media?

Hoe sociaal zijn de sociale media? Wat betekent voor jou sociaal? Je stem laten horen, beluisterd worden, vriendschappen onderhouden, mee debatteren over politieke en sociale kwesties, 'deelgenoot' zijn aan de levens van anderen, ...? Vind je dat jouw definitie van 'sociaal' ook toepasbaar is voor het gebruik van sociale media? Is jouw antwoord op voorgaande vraag afhankelijk van het type medium (facebook, snapchat, ...)? Zo ja, verduidelijk je antwoord. Wat zijn de voordelen van sociale media? Deskundigen waarschuwen voor de keerzijde van sociale media: geen echte waarachtige contacten (kwantiteit wordt belangrijker dan kwaliteit), vereenzaming en isolatie, fomo, online pesten, fake news, zonder diepgaande reflectie negatieve kritiek spuwen, verslaving, laag zelfbeeld, ... Wegen de voordelen op tegen de nadelen van sociale media? Kunnen we ons wapenen

tegen de keerzijde van de sociale media? Indien dat volgens jou mogelijk is, hoe kan dit dan vorm krijgen? Zijn er volgens jou gezonde(re) manieren van omgang met sociale media? Welke? Moeten we meer sensibilisering krijgen rond de gevaren van sociale media? Moeten lagere en secundaire scholen jongeren begeleiden in een veilige en juist gebruik van deze media? Hoe beoordeel je zelf je eigen gebruik van sociale media? Is er een verschil tussen je contacten online en je contacten in real life? Indien ja, welk verschil? Maken sociale media je gelukkig? Wat is de maatschappelijke impact van sociale media? Wie draagt hier verantwoordelijkheid (facebook, ouders, de overheid, de facebookgebruiker zelf, ...)? Hoe kijk je naar de toekomst van sociale media? Onderbouw je visie met argumenten.

Reflectievraag 9: Welke ethische implicaties heeft het toenemend gebruik van robots?

Welk standpunt neem je in bij het debat rond het gebruik van robots? Zullen op termijn mensen vervangen worden door robots? Hoe ver kunnen we hierin gaan? In welke levensdomeinen kunnen en willen we ze inschakelen? Zijn er sectoren waar ze zeker niet mogen ingeschakeld worden? Zullen ze op termijn ook leerkrachten, opvoeders... kunnen vervangen? Welke voor- en nadelen heeft dit in de medische sector, voor het huishoudelijk werk, op het slagveld...? Is het gevaarlijk om een emotionele machine in te zetten op het slagveld? Wat als de robot verkeerd geprogrammeerd staat? Waar is nog menselijke inmenging noodzakelijk? Worden we niet lui of zwaarlijvig omdat robots het afwassen, stofzuigen... overnemen? Welke gevolgen heeft dit voor de werkgelegenheid? Zullen werkgevers de voorkeur geven aan robots die niet staken, geen gezondheidsproblemen hebben,...? Waar ligt de meerwaarde van menselijke werknemers? Welke waarden en normen spelen een rol in deze discussie?

Reflectievraag 10: Diversiteit in de media?

Onze maatschappij is op veel vlakken divers: mensen met een verschillende migratieachtergrond, uiterlijk, genderidentiteit, financiële situatie, opleidingsniveau, met en zonder beperking, ... In hoeverre wordt deze diversiteit vertegenwoordigd in de maatschappij? Is het belangrijk dat dit gebeurt? Is het mogelijk om deze diversiteit in beeld te brengen? Waarom wel, waarom niet? Hoe kan dit het best vorm krijgen? Voor sommigen voelt het dikwijls geforceerd aan wanneer een persoon met een migratieachtergrond een rol krijgt in films, series, ... (onder het motto 'zodat deze groep toch zeker ook aan bod kan komen'). Herken je jezelf voldoende in de media (rolmodellen)? Er was veel commotie rond het programma 'K2 zoekt K3'. Sommigen spreken van een gemiste kans, kandidaten van alle pluimage mochten zich inschrijven maar uiteindelijk werd gekozen voor het traditionele plaatje: drie witte, mooie meisjes (een roodharige, zwartharige en een blondine). Hoe komt het dat er opnieuw werd gekozen voor de vertrouwde samenstelling? Welke rol heeft de media te spelen binnen het bredere maatschappelijke diversiteitsdebat? Over welke waarden en normen spreken we hier?